

Sociālā uzņēmuma likumam trīs gadi

Aprīlī apritēja trīs gadi kopš Latvijā darbojas Sociālā uzņēmuma likums. Likums, kas sniedz iespēju iegūt sociālā uzņēmuma statusu tiem uzņēmumiem, kuri savas darbības veic, lai sasniegtu sabiedrībai svarīgus sociālos mērķus. Atskatoties uz šo trīs gadu periodu, varam secināt, ka Sociālā uzņēmuma likums ir būtiski veicinājis sociālās uzņēmējdarbības sektora attīstību kopumā un kļuvis par vienu no stūrakmeņiem sociālās uzņēmējdarbības ekosistēmā.

Tagad nedaudz par skaitļiem. Uz 1.aprīli Sociālo uzņēmumu reģistrā bija aktīvi 172 sociālie uzņēmumi. Taču kopumā trīs gadu laikā sociālā uzņēmuma statuss ir bijis piešķirts 187 uzņēmumiem, bet dažādu iemeslu dēļ 15 uzņēmumiem statuss ir bijis atņemts vai arī paši uzņēmumi ir no tā atteikušies. Vienlaikus jānorāda, ka 61 gadījumā sociālā uzņēmuma statusa piešķiršana tika atteikta. Jāatzīst, ka ne visi, kam ir labi nodomi, darbojas sociālajā sfērā vai nodarbojas ar labdarību, var būt arī uzņēmēji, kas var pastāvēt ilgtermiņā. Joprojām aktuāls ir jautājums par paša uzņēmēja motivāciju un skaidru redzējumu gan par sociālā mērķa izvirzīšanu savai darbībai, gan par biznesa metodēm, ar kādām risināt sociālās problēmas tā, lai ilgtermiņā izveidotos veiksmīgs sociālais bizness.

172 sociālajos uzņēmumos pašreiz strādā nedaudz vairāk par 900 darbiniekiem. Populārākā joma, kurā darbojas sociālie uzņēmumi, ir darba integrācija, kurā darbojas 26 procenti no reģistrētajiem uzņēmumiem. Šo uzņēmumu mērķis ir nodarbināt sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu pārstāvjus. Šajos 46 darba integrācijas sociālajos uzņēmumos nodarbināti aptuveni 120 darbinieki un visvairāk pārstāvētās mērķa grupas ir cilvēki ar invaliditāti, tad seko nelabvēlīgākā situācijā esošie bezdarbnieki, personas ar garīga rakstura traucējumiem, bijušie ieslodzītie u.c.

Pēc darba integrācijas kā populārākās jomas seko izglītība – 23%, sports, veselības veicināšana, medicīna – 16%, iekļaujoša pilsoniskā sabiedrība un kultūras daudzveidība – 10%, pakalpojumi un atbalsts sociālās atstumtības riska grupām – 8%, sociālie pakalpojumi – 5%, vides aizsardzība – 4% un 8% citas jomas.

Sociālie uzņēmēji darbojas visā Latvijas teritorijā, taču visvairāk sociālo uzņēmumu – 52% atrodas Rīgas teritorijā, savukārt vēl 20% atrodas Pierīgā. 11% sociālo uzņēmumu atrodas Kurzemē, 7% – Zemgalē, 6% – Vidzemē un 4% – Latgalē.

Interese par sociālā uzņēmuma statusa iegūšanas iespējām joprojām saglabājas augsta, katru mēnesi Labklājības ministrija saņem piecus līdz astoņus pieteikumus no potenciālajiem sociālajiem uzņēmumiem. Ja pirms trim gadiem mums jautāja, kādas ir prognozes par sociālo uzņēmumu skaitu tuvākajos gados, mēs atbildējām, ka tuvāko trīs gadu laikā varētu izveidoties aptuveni 200 sociālie uzņēmumi. Kā izrādās, trīs gadu laikā izpildījums ir bijis pavisam tuvu prognozei. Ja man jautā par nākamajiem trim gadiem, tad es tomēr teikšu tā, ka pašmērķis nav kvantitatīvi audzēt sociālo uzņēmumu skaitu, bet svarīgāka tomēr ir kvalitāte.

Par atbalsta instrumentiem sociālajiem uzņēmumiem. Protams, ka atbalsts sociālajiem uzņēmumiem ir būtisks, lai attīstītu sociālā biznesa idejas un realizētu dzīvē sociālos mērķus. Labklājības ministrijas sadarbības partnera - finanšu institūcijas Altum - īstenotā grantu atbalsta programma šobrīd ir būtiskākais atbalsta instruments sociālajiem uzņēmumiem. Uz grantu var pretendēt pēc tam, kad Labklājības ministrija

uzņēmumam ir piešķīrusi sociālā uzņēmuma statusu. Altum pieejamais granta atbalsts ir līdz 200 tūkstošiem eiro un granta iegūšanai ir jā sagatavo dzīvotspējīgs biznesa plāns. Līdz 2021.gada 1.aprīlim sociālās uzņēmējdarbības grantu programmā Altum bija noslēdzis 115 granta līgumus par kopējo summu 7,3 miljoni eiro, atbalstot gan sociālās uzņēmējdarbības veicējus pirms Sociālā uzņēmuma likuma stāšanās spēkā, gan sociālos uzņēmumus, kas izveidojušies pēdējo trīs gadu laikā. Vidējais granta apmērs ir 63 tūkstoši eiro. Savukārt, lai palīdzētu kvalitatīvu biznesa plānu sagatavošanu, sākot ar 2020. gadu Labklājības ministrija sniedz iespēju sociālajiem uzņēmējiem saņemt bezmaksas konsultācijas biznesa plāna izstrādei par sociālo uzņēmējdarbību, finansēm, mārketingu, grāmatvedību un nodokļiem. Līdz 2021.gada 1.aprīlim šo iespēju ir izmantojuši 20 sociālie uzņēmumi.

Kas vēl ir paveikts pēdējos trīs gados, lai veicinātu sociālās uzņēmējdarbības attīstību un veicinātu šīs jomas atpazīstamību? Ir veikts informēšanas un izglītošanas darbs, tai skaitā, iedibināta jauna tradīcija organizēt ikgadējās sociālās uzņēmējdarbības nedēļas, popularizējot sociālās uzņēmējdarbības idejas un veicinot sociālo uzņēmumu atpazīstamību, tāpat tika organizēti semināri un vebināri esošajiem un topošajiem sociālajiem uzņēmējiem par sociālajiem uzņēmējiem būtiskākajām tēmām, organizēti sociālās uzņēmējdarbības ideju konkursi u.c. Kā viens no pēdējiem jaunievedumiem ir jauns atbalsts, kas paredzēts, lai kompensētu darba devēja izmaksas par sociālajos uzņēmumos nodarbināto cilvēku ar invaliditāti un garīga rakstura traucējumiem darba devēja sociālās apdrošināšanas veiktajām iemaksām, tādējādi samazinot darbaspēka izmaksas un atbalstot sociālos uzņēmējus, kas nodarbina minētās mērķa grupas.

Izaicinājumu netrūkst arī nākamajiem trijiem gadiem. Tiks turpinātas konsultēšanas, informēšanas un izglītošanas aktivitātes, kā arī veicināta sociālo uzņēmumu atpazīstamība sabiedrībā, tāpat kopā ar sociālās uzņēmējdarbības ekosistēmas dalībniekiem strādāsim par dažāda veida atbalsta instrumentiem, kas sekmētu ilgtspējīgu sociālo uzņēmumu veidošanos un attīstību tuvākajos gados.

Noslēgumā vēlos pateikties visiem sociālās uzņēmējdarbības kopienas dalībniekiem par kopīgo darbu, radošajām idejām, entuziasmu un cīņassparu, atbalstot potenciālos un esošos sociālos uzņēmumus, kā arī attīstot un sasniedzot sociālos mērķus sociālajā uzņēmējdarbībā. Lai ražīgs nākamais darba cēliens!

Imants Lipskis,

Labklājības ministrijas Darba tirgus politikas departamenta direktors, Sociālo uzņēmumu komisijas priekšsēdētājs